

ד' במסורה לחמנו, אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם. בנפשנו נביא לחמנו (איכה ה, ט). לחמנו נאכל (ישעיה ד, א). זה לחמנו הם הצטיידנו (יהושע ט, יב).

רמז לד' מיני מנחות הנאפות בתנור ונאכלות [שאין להם אלא הנאפה בתנור ונאכל] והם, מנחה מאפה תנור, לחם הפנים, שתי הלחם [ג' אלו נאכלים לכהנים] לחמי תודה ואיל נזיר [נאכלין לבעלים]. בנפשנו נביא לחמנו זו מנחת מאפה תנור שנאמר בה נפש כי תקריב. זה לחמנו הם הצטיידנו זה לחם הפנים שנאמר בו (ש"א כא, ז) לשום לחם הם ביום חלקו. אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם אלו שתי הלחם שמקריבין בעצרת שהם רומזין על שתי הלוחות וארז"ל (עירובין נד, א) אלמלא נשתברו לוחות הראשונות אין כל אומה ולשון שולטת בהם שנה' היות על הלוחות, א"ת חרות אלא חירות. לחמנו נאכל אלו לחמי תודה ואיל נזיר הנאכלים לבעלים.

ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאצני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבם (יד, יא).

הקשו המפרשים מאי טענה היא על ישראל שהאמינו למרגלים הא היו עשרה מרגלים שדיברו רעה על הארץ והלכו בתר הרוב. והנראה ע"פ הירושלמי (הובא בתוס' סוטה לד.) כתיב איש אחד איש אחד למטה על דעתיה דר"ע דו אומר לשונות כפולים כ"ד היו וכו', והיינו דלכל אחד מהמרגלים היה אחד מלווה לו. והקשה הרעק"א בגלגל"ש דא"כ דהיו כ"ד מרגלים וא"כ היאך ילפינן (סנהדרין ב.) מנין לעדה שהיא עשרה שנאמר עד מתי לעדה הרעה הזאת יצאו יהושע וכלב דמשמע שלא היו אלא י"ב.

וע"כ צ"ל דאח"כ דרך עשרה הוציאו דיבה על הארץ וכפשטיה דקרא, והי"ב הנוספים הנלווים עמם הסכימו עם יהושע וכלב, אלא דלא היו דבריהם נשמעים דלא היו אנשים חשובים מראשי בני ישראל כמו שאר המרגלים.

והנה נחלקו האחרונים אם הא דאזלינן בתר רוב הוא אף ברוב קטנים ומיעוט גדולים, וא"כ הטענה על בני" הוא ממ"ז דאם אזלינן בתר הרוב אף נגד גדולים א"כ הוי רוב כיהושע וכלב דאיכא י"ד, ואי לא אזלינן בתר הרוב כגדולים וקטנים א"כ הוו ליה ללכת בתר יהושע וכלב דהוו מופלגים מהם ודו"ק.

והקריב המקריב קרבנו לה' מנחה סלת עשרון כלול ברכיעית החין שמן (טו, ד).

כתב הספרנו דאחר חטא העגל נצטוו בנסכים בק"צ ולאחר מרגלים נצטוו בנסכים אף בק"י. וז"א כמ"ש ברש"י ותוס' (קידושין לו, ז) זבחים קיא.) דיחיד בבמות ציבור כבר נתחייב במדבר ורק בבמות יחיד נתחדש עכשיו.

והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעלה לריח ניחח לה' ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטת (טו, כד).

לחטת – חסר אלף שאינו קשאל חטאות, שכל חטאות עצתורה הכלות עם עולה החטאת קודמת לעולה, שנאמר (ויקרא ה, י) ואת השני יעשה עולה, וזו עולה קודמת לחטאת (כס"י). עיין בכלי יקר מ"ש טעם בזה.

וי"ל עוד, דהנה בס' עמק יהושע (ח"ב דרוש ג') האריך להוכיח דנהי דבכל העבירות כולן קי"ל אשרי נשוי פשע כסוי חטאה אבל חטא ע"ז שאני וכדא' בסוטה (לב:) דחטאת דע"ז שעירה משום דנכסוף וניזל. ועוד הוכיח ממ"ש ביומא (סא:) ויצעקו בקול גדול שנתודו שם על יצירת דע"ז. וישב בזה מ"ש במגילה (כה:) מעשה עגל נקרא ומיתרגם דניחא להו דתייהוי

שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל נשיא בהם (יג, ב). שלח לך לדעתך אני איני מזה לך וכו' לפי שכלו וקראל ואמרו נשלח אנשים וגו' (כס"י).

כיו"ב מצינו בשאלת מלך דכתיב גבי המלכת שאול (ש"א יב, יז) ודעו כי רעתכם רבה וגו' לשאל לכם מלך. וארז"ל (סנהדרין כ:) שאע"פ שכתוב שום תשים עליך מלך לא נאמר אלא כנגד תרעומתן של ישראל ע"ש. והנה שלח לך אנשים ויתורו ר"ת שאול.

באו"א, שלח לך אנשים ויתורו ר"ת שאול, לומר שישראל הם ששאלו שישלחו מרגלים. ואע"פ שסתמו הכתוב כאן פירשו בס' דברים (א, כב) ותקרבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו. ודו"ק.

למטה אפרים הושע בן נון (יג, ח). למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי (יג, יא).

קשה דהול"ל למטה יוסף בראשונה גבי אפרים. ועו"ק מפני מה תיבת אפרים מנוקדת קמץ שלא באתנחתא סוף פסוק.

אך הענין כי באמת לא נשלח ממטה יוסף אלא אחד והוא למטה מנשה הבכור. ויהושע לא נשלח מחמת השבט אלא היה שלוחו של משה, אלא שמתוך שכל השלוחים נתייחסו לשבטים אמר לך הכתוב ששבטו של יהושע הוא אפרים, אבל לא בתורת שלוחו של שבט אפרים נשלח, ולכן מנוקדת התיבה בקמץ לחפסיק הענין, ודו"ק. ובכתבי האר"י (שער הפסוקים סי' י"ג) שבכולם נתעברו נשמות השבטים כ"א בשלוחו ואילו ביהושע נתעברה נשמת לוי. (שו"מ כע"ז ביונת אלם הובא בילק"ר).

אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג, טז).

פ' בעלי הפשט (ע' רשב"ם) דלא עתה קראו בן, שהרי כבר קודם לכן נקרא יהושע, כדאיתא בפ' בשלח (שמות יז, ט) ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים. ואין לומר דהתורה כ"כ ע"ש סופו שאין דרך התורה כן, שהרי באברהם קראה לו אברהם עד שעת השינוי.

וג' דיש לדחוק דאף לרש"י הפי' כך שמתחלתו קרא לו משה יהושע, ונרמז לבסוף שבמעשה מרגלים כו', וה"נ מסתברא, שאם כפשטו אטו הודיע לו מראש שהמרגלים יהטאו, ואף משה אם ידע לא שלחם. (וע"ע רש"י דה"ב ב' לו, ד).

ויבאו עד נחל אשכול ויברתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאחו במוט בשנים ומן הרמנים ומן התאנים (יג, כג).

וישאלו צמח צמחים – לפי שכל עלמם להוליך דנה נחמונו, כסם ספריה משונה כך עמה משונה וכו' (כס"י).

ופירש בשפת"ח לכן לא לקחו משאר הפירות כי בררו רק פירות גסים ומשונים.

ולכא"ו צ"ע מנ"ל ששאר הפירות לא היו גסין.

והנראה לפמש"כ המשכ"ה עה"פ ארץ וית שמן ודבש (דברים ה, י) דהוזכר ארץ גבי שמן ודבש משום דגפן תאנה ורימון היה גם במצרים, וכמש"כ בפ' חקת (כ, ה) אשר העלתנו ממצרים להביא אותנו אל המקום הרע הזה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורימון, ולא הוזכרו וית ודבש כי זה לא היה במצרים, תדע דשלח יעקב מזמורת הארץ מעט דבש עכ"ד.

וא"כ היה להם למרגלים להביא זיתים ותמרים שזה זמרת הארץ ומדלא הביאו זאת ע"כ לא נתכונו אלא להוציא דיבה ודו"ק.

אך בה' אל תמרדו ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם וה' אתנו אל תיראם (יד, ט).

להו כפרה, והקשה הטור"א א"כ מעשה ראובן נמי, אמנם לפי המבואר נראה דרך בחטא ע"ז יש לפרסם הטא"ז עכ"ד.

(ובדבריו אלו יש לתרץ דברי הספורנו ר"פ כי תבא שכתב בפרשת וידוי מעשר וז"ל בערתי הקדש מן הבית בחטאינו ובעונות אבותינו הוסרה העבודה מהבכורות אשר להם היו ראיות תרומות ומעשרות וכו', וזהו ודוי מעשר שהזכירו רז"ל עכ"ל. וקשה דבגמ' סוטה שם (לב): תניא רשב"י אומר אדם אומר שבחו בקול נמוך וגנותו בקו"ר שבחו בקול נמוך מן וידוי מעשר, ואם איתא לדברי הספורנו מה ראייה דילמא אומר בקול נמוך מפני הוידוי שבו שצ"ל בקול נמוך דאמר' חציף עלי מאן דמפרסם הטא"ה, אכן לדברי העמק יהושע א"ש וידוי על הטא ע"ז צריך להיות בקול רם וק"ל).

ונראה הטעם דהנה כתב הרמב"ם במו"נ (ח"א פל"ז) שלא מצינו בשום הטא ענין קנאה וחרון אף ה' אלא בע"ז. ונראה הענין כי הטא ע"ז שאנו מכל העבירות כי הוא פגיעה בכבודו ובענינו האישי כביכול של הקב"ה, והוא כביכול כגדר עבירה שבין אדם לחבירו כלפי המקום. וכדרך שנאמר (משלי כו, יז) רעד רעד אביך אל תעזוב ופירש"י זה הקב"ה, ולכך צריך וידוי פי' ריצוי מיוחד בע"ז כדרך שאמרו בעבירות שבין אדם לחברו עד שירצה את חברו ואי"ז כגדר וידוי הכללי שבכל עבירות.

והנה בריצוי של חברו צריך פרסום כמ"ש בסוף יומא צריך לפייסו בשלש שורות של שלשה בנ"א שנאמר ישור על אנשים וגו', ואמרו שם (פ"א:): כתיב אשרי נשוי פשע וגו' וכתוב מכסה פשעיו וגו' ל"ק כאן בעבירות שב"א לחברו וכו'. [ועמ"ש בפ' נשא עה"פ והתודו את הטא"ה]. והנה עולה היא ריצוי כמ"ש שהוא לדורון, והנה בשאר עבירות אמרו שצריך מקודם החטאת שהיא הפרקליט ואח"כ נכנס הדורון, אבל בדברים שבין אדם לחברו אמרו שאין מתכפר לו עד שירצה את חברו, וא"כ כאן הריצוי אינו אחר הכפרה אלא הוא צורך בגוף הכפרה, ולא עוד אלא הוא צריך לבא עוד קודם לחטאת, כי הטאת הרי היא כפרה כשאר הכפרות כלפי המקום על שהמרה פי המלך, אבל העולה היא כריצוי לחברו שזה קודם לבקשת הכפרה מאת המקום.

עוד י"ל דע"ז עיקרה במחשבה וכדכתיב (יהזקאל יד, ה) למען תפש את בית ישראל בלבם, ואמרו חז"ל (סוטה ג.) אומר אדם עובר עבירה בסתר והקב"ה מכריז עליו בגלוי, וצריך וידוי בקול.

ועוד י"ל דהוידוי בקול בע"ז הוא התשובה והתיקון לה, שהרי מפרסם אלוהותו, וכמ"ש (ירמיהו טו, יט) אליך גוים יבאו מאפסי ארץ ויאמרו אך שקר נחלו אבותינו הבל ואין בם מועיל, וכמ"ש (שמו"ר ד' ד') כשם שקילוסו של הקדוש ברוך הוא עולה מוגן עדן מפי הצדיקים, כך קילוסו של הקדוש ברוך הוא עולה מנהיגים מפי הרשעים.

ויחיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת (טו, לב).

בתנכבא"ר (פרק כד) כשהיו ישראל במדבר מה נאמר בהן וימצאו איש מקושש עצים, אמר לו הקב"ה למשה מפני מה חילל זה שבת, אמר לפניו רבש"ע איני יודע, א"ל הקב"ה אני אומר לך בכל ששת ימי החול יש לו תפילין בראשו וכו', אבל עכשיו ביום השבת שאין לו וכו', באותה שעה א"ל הקב"ה למשה צא וברר להם מצוה שיהיו נוהגים בה גם בשבוע"ט ואיזו זו מצות ציצית.

וצ"ע דבמדבר לא הניחו תפילין כמבואר בקידושין (לז:) וצ"ע.

ויחיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת (טו, לב).

נראה דמעשה מקושש היה בדור באי הארץ ולא מדור יוצאי מצרים (אע"פ שארז"ל דצלפחד היה), דהנה בקרא דיהזקאל (כ) כתיב ואוציאם מארץ מצרים וגו' ואת שבתותי חללו מאד ופרש"י ושאר המפרשים דקאי על לקיחת המן, ואומר אל בניהם במדבר וגו' ואת שבתותי קדשו וגו' וימרו כי הבנים את שבתותי חללו וגו' ואומר לשפוך חמתי עליהם וגו' במדבר, ולא מצינו שאר חלול שבת בדור זה אלא מעשה מקושש.

ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו (טו, לד).

סנהדרין (עה:) יודע היה משה שהמקושש במיתה אלא לא ידע איזו, וכתבו התוס' אע"ג דסתם מיתה חנק היה מדמהו לע"ז משום דחילול שבת בפרהסיא כעו"ג, והקשה רע"א בגלחש"ס א"כ לא נסתפק אלא בפרהסיא ומנלן דאף מחלל שבת בצנעה בסקילה.

ונראה דאדרבה בפרהסיא לא נסתפק משה רבינו כלל וידע דאזי שעונשו בסקילה דהוי כעו"ג, אלא דהכא דנו כבצנעה משום דאמרינן התם דהמקושש לש"ש נתכוין א"כ אינו ככופר ואינו כעו"ג ולכך נסתפק משה להקל עליו, ואמר לו הקב"ה דאפ"ה דינו בסקילה דאף בצנעה מחלל שבת בסקילה.

והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם (טו, לט).

אחרי לבבכם זו מינות, ואחרי עיניכם זו זנות (ספרי). תנן (הגיגה פ"ב מ"א) אין דורשין בעריות בג' ולא במעשה בראשית ומעשה מרכבה. וצ"ב סמיכות ב' הדברים שקשה לשמוע. אך הענין כי הכתוב סמכם, כי הנה הדרישה במעשה בראשית ומעשה מרכבה מסוכנת משום סכנת מינות שיקצץ בנטיעות, והדרשה בעריות מסוכנת מסכנת זנות ופשוט (וכמ"ש בתיקוני זהר (תיקון כ"א) שהם נחש ועקרב).

והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם (טו, לט).

הלך והענינים הם מגלים לגוף ומסכרים לו את העצירות, העין רואה והלכך חומד והגוף עושה את העצירות (רס"י).

כתיב (תהילים קיט, לו) העבר עיני מראות שוא בדרכך חייני רמוז בר"ת של פסוק זה מחשבה מעשה, ששניהם נגרמין ע"י ראיית שוא. והנה עין גוף לב ר"ת עגל שגם שם נשתתפו ג' אלו. והנה ג' אלו הם כנגד קנאה תאוה כבוד, קנאה – עין רעה, תאוה – לב חומד, כבוד – גוף, ושלתם בג' ציצית.

כתיב (תהילים קמ, ג) אשר חשבו רעות בלב כל יום יגורו מלחמות, פי' אלו שאין שומרים מחשבתן שלא לבא לידי הרהורים רעים, עליהם לגור ולירא כל יום ממלחמת היצר, משא"כ הנשמר במחשבתו ואינו מביא עצמו לידי הרהור פטור ממלחמה.

למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם (טו, מז). ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וגו' למען תזכרו – הענין כמ"ש האר"י ז"ל (שער הניקודים) כי פנים דא"ר בגי' זכור ואילו אחרים דא"ר בגי' תשבת, והנה עינים חכמה והלב בינה כידוע וז"ל ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, היינו אחרים דח"ו, למען תזכרו.

אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני ה' אלהיכם (טו, מא).

במנחות (מד.) אני ה' אלהיכם שתי פעמים, אני הוא שעתיד ליפרע ואני הוא שעתיד לשלם שכר.

והנה ידועה קשיית הגר"י בלאור (כוכבי אור מאמר כ', וכבר קדמו המלבי"ם בארץ חמדה פרשת בחוקתי) דעניין שכר ועונש על המצות יש בהם משום סתירה, דממ"נ אם האדם חייב לקיים מצות התורה מובן שמגיע לו עונש אם אינו מקיים אבל אינו מובן למה מגיע לו שכר על הקיום דהמלא חובתו לא מגיע לו פרס, ואת"ל שקיום המצוות אינו חובה אלא רשות מובן למה המתנדב לקיים מגיע לו שכר אבל אינו מובן למה מגיע עונש למבטל, (ועיין מש"כ בדרשות בית ישי סי' ל"ז).

והנראה דענין העונש נתחדש אחר יצי"מ, שיש לקב"ה טענה עלינו שהוא הוציאנו ממצרים ואנו מהוייבים לשמוע בדבריו משא"כ השכר הוא בסתמא. וא"ש בזה הקרא: אני ה' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לפיכך אני עתיד ליפרע אני ה' לשלם שכר דבזה אינו תלוי ביצי"מ.

^א וי"ל קשיית הטור"א באופ"א דשאני ראובן שכבר נתכפר בימי משה שאמר יהי ראובן כמ"ש בב"ק (צב.), משא"כ מעשה העגל דאכתי לא נתכפר דכתיב (שמות לב, לד) וביום פקדי ופקדתי ופירש"י אין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל.